

у нашій державі порівняно з країнами з розвинутою ринковою економікою та сильною соціальною політикою ще не отримала розвитку та поширення [3].

Для подальшого розвитку соціальної відповідальності вітчизняних компаній необхідно здійснити ряд заходів за такими напрямками:

1) забезпечення сприятливих правових, фінансових, податкових та організаційних умов для розвитку соціального відповідального бізнесу в українському суспільстві;

2) унормування механізмів стимулювання добровільних ініціатив суб'єктів господарювання, що запроваджують політику соціальної відповідальності;

3) забезпечення державної підтримки проведення публічних заходів з питань упровадження та результативності СВБ;

4) широке залучення засобів масової інформації, громадських організацій до формування і запровадження механізмів стимулювання СВБ;

5) сприяння підготовці фахівців із впровадження соціальної відповідальності;

6) проведення навчальних семінарів, тренінгів для підприємців, підвищення рівня обізнаності про СВБ серед органів влади, органів місцевого самоврядування. Реалізація вказаних стратегій дасть можливість досягти економічного, соціального та екологічного ефектів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності окремих компаній і національної економіки в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Ворончак І. Соціальна відповідальність бізнесу як соціально-економічний феномен. Відповідальна економіка. 2009. № 1. С. 90–102. URL: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/42/3900-socialna-vidpovidalnist-biznesu-yak-socialno-ekonomichnij-fenomen.html> (дата звернення: 27.04.2017).

2. Бутко М., Мурашко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. Економіка України. 2009. № 7. С. 74–85.

3. Акімова І., Марцінків А., Осінкіна О. Соціальна відповідальність українського бізнесу: результати опитування. Київ: КІТ, 2010. 55 с.

Одержано 03.05.2017

УДК 330.101

Аделіна Станіславівна Федосенко,

студентка 1 курсу Сумської філії ХНУВС

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Сатич В. І.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Глобалізація економічних процесів вимагає при визначенні ефективності господарської діяльності врахування трансакційних витрат. В умовах посилення залежності економіки України від світового господарства визначення природи та сутності трансакційних витрат набуває особливої актуальності.

Поняття «трансакційні витрати» ввів американський економіст Рональд Коуз у роботі «Природа фірми» (1937 р.). Він стверджував, що взаємодія між суб'єктами господарювання на ринку вимагає певних витрат на пошук інформації, проведення переговорів, укладання контрактів, захист прав власності тощо. Вчений використав термін трансакційні витрати для обґрунтування оптимальної величини фірми та визначив, що підприємство прагнучим збільшувати свої обсяги виробництва до моменту зрівняння витрат організації додаткової трансакції в межах фірми з витратами, за які б довелося відповідати під час здійснення тієї самої трансакції шляхом обміну на відкритому ринку, або з витратами по організації її іншою фірмою. Специфіку функціонування фірми Р. Коуз вбачав у припиненні діяльності цінового механізму та заміні його системою внутрішнього адміністративного контролю [1].

Подальший розвиток теорії трансакційних витрат здійснив А. Алчіан. Він підтвердив необхідність витрат на придбання й обробку інформації та вбачав можливість їх здійснення за допомогою різних способів. А. Алчіан розглянув два методи економії на інформаційних витратах – стабільність цін і товарно-матеріальні запаси, незалежно від їх надлишку або невикористання. У подальшому Д. Норд говорив, що саме трансакційні витрати це плата за недосконалість ринків, вказуючи, що якби вони дорівнювали нулю, то на ринку існували б відпрацьовані, логічні, зрозумілі, єдині схеми дій. К. Ерроу стверджував, що поява інститутів є наслідком існування трансакційних витрат, оскільки саме інститути покликані зменшувати їх вплив на закономірні ринкові процеси. Його визначення поняття трансакційних витрат (витрати експлуатації економічної системи) є значно ширшим, ніж звичайне розуміння трансакційних витрат, оскільки в ньому є разом із останніми й інші їх види [2].

До видів трансакційних витрат відносять наступні:

- ринкові трансакційні витрати;
- управлінські трансакційні витрати;
- політичні трансакційні витрати.

Фактори, що впливають на формування трансакційних витрат об'єднують у шість груп: 1) економічні; 2) правові; 3) організаційні; 4) психологічні; 5) технологічні; 6) соціальні.

Складовими економічних факторів є:

- контрактна природа підприємства (усі відносини, що виникають між підприємствами як суб'єктами господарювання, оформляються на основі контрактних відносин);
- конкурентна боротьба (в умовах трансформації економіки конкурентна боротьба надзвичайно загострюється і відображається в різних формах);
- конкурентоспроможність продукції, яка визначається масштабами ринку, видом конкурентного ринку;
- стратегія просування товару;
- еластичністю попиту на товар;
- стадії життєвого циклу товару тощо [3].

Існування трансакційних витрат підштовхує до ведення різних форм ділової практики, що забезпечують їх скорочення в тому випадку, коли витрати з виробленням таких форм виявляються менше, ніж економія на них.

Підхід, запропонований неокласиками, передбачає, що трансакційні витрати існують скрізь на ринку та можуть виникати під час передачі будь-яких прав, тому що учасники обміну мають знати один одного, спілкуватися та обмінюватися. Тобто трансакційні витрати – це витрати на передачу прав власності. Неокласики вважали, що трансакційні витрати в середині однієї фірми виникати не можуть. Вони мають місце при ринковій взаємодії між фірмами та окремими індивідами. Така позиція, як свідчить практичний досвід, є досить неоднозначною [3].

Поняття трансакційних витрат можна розглядати під різним кутом зору. З одного боку, трансакційні витрати, як і будь-які інші витрати, зменшують дохід підприємства. Однак з іншого боку, такі витрати, якщо вони спрямовані на розширення виробництва, захоплення нових сегментів ринку або ж якщо в результаті їх здійснення будуть скорочуватися інші витрати, мають позитивні наслідки і сприяють підвищенню ефективності роботи економічних суб'єктів [4].

Трансакційні витрати привернули до себе увагу економістів, оскільки по-перше, це зумовлено тим, що тільки на основі трансакційних витрат можна оцінити в повній мірі величину витрат. По-друге, в сучасних умовах трансакційні витрати суттєво впливають на ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Слід наголосити, що процес управління повинен передбачати врахування впливу трансакційних витрат на всі його складові: формування, реалізацію, оцінку ефективності реалізації, стратегічний розвиток.

Трансакційні витрати є необхідним та обов'язковим атрибутом ринкових відносин. Подібні витрати супроводжують факти прийняття рішень, розробку планів й організацію майбутньої діяльності, ведення переговорів, зміну планів, перегляд умов угоди та вирішення спірних питань, забезпечення того, щоб учасники додержували досягнутої домовленості.

Узагальнюючи аналіз положень теорії трансакційних витрат, можна зазначити наступне. До трансакційних витрат відносяться витрати, пов'язані із збиранням, накопиченням, обробкою та аналізом інформації про ринок, проведенням переговорів і прийняттям рішень, контролем та захистом виконання контрактів. Оскільки до трансакційних витрат відносять витрати на проведення переговорів і прийняття рішень, а також на забезпечення контролю та юридичного захисту виконання контрактів в умовах ринкової конкуренції, то вони займають значну частку у витратах підприємства. Також можна додати, що завдяки ним здійснюється контроль не тільки щодо переговорів, але й за діяльністю підприємства в цілому. Трансакційні витрати виступають своєрідною універсальною категорією, що пояснює виникнення, існування та розвиток різних явищ та процесів, які важко пояснити в межах традиційної економіки. Подальше дослідження трансакційних витрат слід продовжувати, адже якщо вони займають велику частку, то це може свідчити про неефективність

господарювання, а їх поступове зменшення веде до зростання ділової активності суб'єктів ринку і підвищення їх конкурентоспроможності.

Список бібліографічних посилань

1. Чухно А. А., Леоненко П. М., Юхименко П. І. Інституціонально-інформаційна економіка: підручник/за ред. А. А. Чухна. Київ: Освіта, 2010. 687 с. URL: http://pidruchniki.ws/13331222/ekonomika/transaktsiyi_transaktsiyni_vitrati (дата звернення: 26.04.2017).
2. Садовська І. Б. Історичні аспекти теорії трансакційних витрат і їх вплив на розвиток управлінського обліку. Економічна теорія та економічна історія. 2010. № 7 (28), ч. 2. С. 157–166.
3. Олейник А., Нуреев Р. Институциональная экономика: учебник/ под общ. ред. А. Олейника. М.: Инфра-М, 2005. 704 с.
4. Божко Є. Економічна природа трансакційних витрат // Студентська конференція «Соціально-економічний розвиток України на початку XXI століття»/Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. 2012. URL: https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section3/Bozhko2/ (дата звернення: 28.04.2017).

Одержано 03.05.2017

